

Враховуючи те, що стосовно однієї системи-донора можна застосовувати кілька інституційних факторів впливу, то оцінювання інституційної стійкості дуальної системи набуде вигляду:

- 1) розрахунок локальних показників інституційної стійкості дуальної системи для кожної системи-донора:

$$I_{S_1} = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n I_{S_{1(i)}}, \quad (2)$$

$$I_{S_2} = \frac{1}{m} \sum_{j=1}^m I_{S_{2(j)}}, \quad (3)$$

де: I_{S_1} , – відповідно інституційна стійкість системи-донора S_1 та системи-донора S_2 ; i, j – відповідно порядкові номери факторів інституційного впливу на системи-донори S_1 та S_2 ;

- 2) розрахунок нормованих значень локальної інституційної стійкості дуальної системи:

$$I_{S_1}^n = \frac{I_{S_1} - (-2)}{4 - (-2)} = \frac{I_{S_1} + 2}{6}, \quad (4)$$

$$I_{S_2}^n = \frac{I_{S_2} - (-2)}{4 - (-2)} = \frac{I_{S_2} + 2}{6}; \quad (5)$$

- 3) розрахунок інтегрального показника інституційної стійкості дуальної системи:

$$I_{S_{12}}^n = \sqrt[2]{I_{S_1}^n \cdot I_{S_2}^n}, \quad (6)$$

де $I_{S_1}^n$, $I_{S_2}^n$ – нормовані значення локальної інституційної стійкості дуальної системи.

Висновки. Використовуючи запропоновану методику для оцінювання стійкості дуальних організаційно-економічних систем у сфері гідромеліоративного землеробства, можна підтримувати достатній рівень стійкості системи, здійснювати її моніторинг та прогнозувати. Це призведе до покращення організаційно-економічної взаємодії між сільськогосподарськими виробниками та водогосподарськими організаціями, підвищить інвестиційну привабливість сільськогосподарського виробництва на меліорованих землях, а також прискорить інтеграцію гідромеліоративного комплексу в ринкову систему господарювання.

Література

1. Козловський С.В. Управління сучасними економічними системами їх розвитком та стійкістю : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук: спец. 08.00.03 – Економіка та управління національним господарством / С.В. Козловський. – Вінниця, 2011. – 34 с.
2. Матвійчук А.В. Моделювання фінансової стійкості підприємств із застосуванням теорії нечіткої логіки, нейронних мереж і дискримінантного аналізу / А.В. Матвійчук // Вісник НАН України : зб. наук. праць. – 2010. – № 9. – С. 24-39.
3. Шатихин Л.Г. Структурные матрицы и их применение для исследования систем / Л.Г. Шатихин. – М. : Изд-во "Машиностроение", 1991. – 256 с.
4. Бешелев С.Д. Математико-статистические методы экспертных оценок / С.Д. Бешелев, Ф.Г. Гурвич. – М. : Изд-во "Статистика", 1980. – 263 с.

Надійшло до редакції 29.03.2016 р.

Костюкевич А.М., Наливайко Н.Я. Научно-методические подходы к оценке устойчивости дуальных организационно-экономических систем в сфере гидромелиоративного земледелия

Разработаны научно-методические подходы к оценке устойчивости дуальных организационно-экономических систем в сфере мелиоративного земледелия. Установлено, что организационно-экономические отношения между водохозяйственными организациями и сельскохозяйственными производителями на мелиорированных землях являются дуальной организационно-экономической системой. Доказано, что устойчивость организационно-экономических систем в сфере мелиоративного земледелия характеризуется институциональным влиянием на систему с помощью формальных и неформальных институтов, а также зависит от экономических выгод взаимного обмена.

Ключевые слова: мелиоративное земледелие, дуальная организационно-экономическая система, экономическая устойчивость системы, институциональная устойчивость системы.

Kostiukevich A.M., Nalyvayko N.Ya. Some Scientific and Methodological Approaches to Assessing the Sustainability of Dual Organizational-Economic Systems in the Field of Irrigation Agriculture

Some methodological approaches to assessing the sustainability of dual organizational-economic systems in the field of agriculture and reclamation are provided. It is established that the organizational and economic relations between water management organizations and agricultural producers on reclaimed land is the dual of organizational-economic system. It is proved that the stability of organizational-economic systems in the field of land reclamation agriculture has an institutional impact on the system by means of formal and informal institutions, and also depends on the economic benefits of mutual exchange.

Keywords: field of irrigation agriculture, dual organizational-economic system economic system sustainability, institutional sustainability of the system.

УДК 338.482

КЛАСТЕРНИЙ АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНИХ ОБ'ЄКТІВ АДМІНІСТРАТИВНИХ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Х.В. Лип'яніна¹

Проаналізовано динаміку туристичного потоку, регіональної структури доходів і витрат туристичної діяльності з метою визначення напрямів державного регулювання за регіонами України та видами туризму для забезпечення стійкого розвитку туристичного ринку на основі паритету інтересів держави, суб'єктів підприємницької діяльності та споживачів туристичних послуг. Досліджено потік туристів та визначено основні види туризму в Україні. Кластеризацію проведено за допомогою карти Кохонена у бізнес-аналітичній платформі Deductor

Ключові слова: туризм, туристичний потік, рекреаційна зона, туристичний ринок, туристичний об'єкт, туристичний суб'єкт, Deductor, кластеризація, карта Кохонена.

Поставлення проблеми. Рекреаційна зона – складний елемент територіальної структури національної економіки, сприяє зняттю психічних і фізичних навантажень, відтворенню робочої сили і володіє специфічним господарським механізмом. В умовах планової соціалістичної економіки фінансування, фрондування, постачання рекреаційної зони належало централізовано через відпо-

¹ Виск. Х.В. Лип'яніна – Тернопільський національний економічний університет

відні міністерства, відомства, профспілки, тому рекреаційну зону розглядали з економіко-географічного погляду. В умовах ринкової економіки рекреаційна зона є самостійним територіальним господарським об'єктом, і її економіка розвивається як самостійна економічна система. У рекреаційній зоні як господарській системі здійснюється відтворювальний процес, що охоплює виробництво робочої сили і засобів виробництва, будівництво, здійснення економічних і зовнішньоекономічних зв'язків і т. ін. Однак господарський механізм рекреаційної зони є відкритою системою, що виражається у взаємодії з іншими системами суспільства і є частиною господарського механізму держави, що є цілісною системою відносно неї. Тому під час планування та оптимізації туризму в рекреаційній зоні потрібно розглядати її як єдину систему, всі елементи якої вимагають взаємопов'язаного і пропорційного розвитку. При цьому виникає низка труднощів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання розвитку туризму та його роль в національній економіці розглянуто в працях учених туризмознавства, економіки, географії. Серед них: М.П. Мальська, В.В. Худо, Х.Й. Роглев, Т.Г. Сокол, В.А. Смолий, В.К. Федорченко та ін. Соціальний та економічний розвиток туризму є актуальним, адже сприятиме зростанню державного бюджету та зайнятості населення, підтриманню високого рівня життя населення, запровадженню новітніх способів розповсюдження інформації, створенню передумов для покращення платіжного балансу країни, розвитку територій та інших ділянок економіки України.

Виклад основного матеріалу. В умовах розвитку української держави туризм стає дієвим засобом формування ринкового механізму господарювання, надходження значних коштів до державного бюджету, однією з форм раціонального використання вільного часу, проведення дозвілля, залучення широких прошарків населення до вивчення історико-культурного спадку. Сфера туризму підтримує майже 40 суміжних галузей і створює додаткові робочі місця. Уже сьогодні на частку туризму припадає 19,6 % зовнішньоторговельного обороту України і 8 % ВВП [4]. Обсяг туристичних послуг, які надають суб'єкти туристичної діяльності, у 2007 р. виріс на 44 % і становив 5,5 млрд грн. Всього туристичні підприємства обслужили 2,9 млн туристів і 2,4 млн екскурсантів. Загалом можна констатувати той факт, що Україна останніми роками перетворюється з постачальника туристів для зарубіжних країн у країну в'їзного і внутрішнього туризму.

Для достовірного аналізу здійснено кластеризацію даних щодо доходів, витрат і кількості туристів за різними видами туризму впродовж 2011-2014 рр. Кластерний аналіз проведемо за допомогою Deductor Academic 5.3.

Усі дані поділено на три кластери, щоб виокремити найсильніші регіони України в діяльності туризму та найслабші регіони за діяльністю. Перший показник – показник із доходів (рис. 1). Для цього аналізу вибрано дані щодо доходів від надання туристичних послуг (без ПДВ, акцизів і аналогічних обов'язкових платежів), щодо доходів від екскурсійної діяльності та суми комісійних, агентських й інших винагород [1, 3-5].

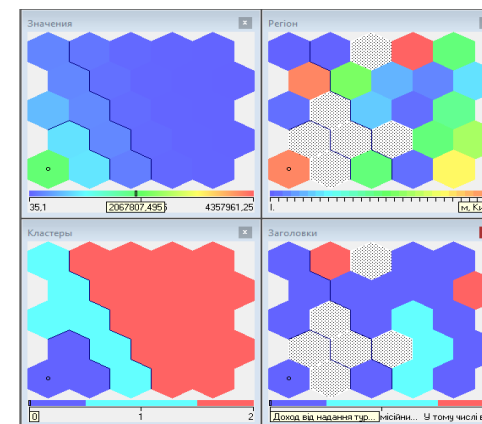

Рис. 1. Карта Кохонена щодо доходів суб'єктів туристичної діяльності за регіонами впродовж 2011-2014 рр. у Deductor Academic 5.3

До першого нульового кластера потрапив Київ, з показником доходів від надання туристичних послуг – 4357961,25 тис. грн, з відстанню від центра кластера на 779399,36 евклідової відстані та у комірку 20 з відстанню від центра комірки на 2290153,76. До другого кластера потрапили: АР Крим – за доходом від надання туристичних послуг; м. Київ – за сумою по комісійних; м. Севастополь, Івано-Франківська обл. та Львівська обл. – за доходом від надання туристичних послуг.

Отже, за період з 2011 р. по 2014 рр. Київ є найбільш дохідним місцем від діяльності туристичних суб'єктів, проте якби не анексія АР Криму, то півострів загалом приносить би більший дохід, оскільки його показники з 2011 р по 2013 рр. настільки великі, що дали змогу йому в аналізовану періоді потрапити до другого кластера за потужністю потоків доходу. Вагомий внесок у дохід туристичної діяльності вносять і західні регіони України, а саме Івано-Франківська та Львівська обл., сукупний дохід за 2014 р. яких становить 372,3 млн грн.

Наступним і не менш важливим є показник з витрат суб'єктів туристичної діяльності за період 2011-2014 рр. (рис. 2). Для цього аналізу вибрано дані щодо матеріальних витрат, витрат на оплату праці, відрахувань на соціальні заходи, сум нарахованої амортизації, інших операційних витрат, витрат на розміщення і проживання у готелях та аналогічних засобів розміщення, витрат на розміщення і проживання у приватному секторі, витрат на харчування, витрат на медичне обслуговування, витрат на екскурсійне обслуговування (без транспортних послуг), витрат на візове обслуговування, витрат на транспортне обслуговування (залізничний транспорт, повітряний транспорт, водний транспорт, міський транспорт, екскурсійні автобуси, оренда автомобілів), витрат на послуги культурно-пізнавального характеру, витрат на інші послуги [1, 3-5].

До нульового кластера за витратами потрапила Чернівецька обл. з кількома видами витрат, а саме: за витратами на розміщення і проживання у готелях зі значенням у 1461283 тис. грн цей показник розмістився на відстані 198466,91 від центра кластера, у 15 комірки від її центра на 483967,83 евклідо-

вої відстані; за витратами на транспортне обслуговування, а саме на повітряний транспорт у розмірі 1096680,78 тис. грн, з відстанню від центра кластера на 198466,91 евклідової відстані. Також до цього кластера потрапили інші операційні витрати та матеріальні витрати у Києві в розмірі 1429370 тис. грн з відстанню від центра кластера на 198466,91 евклідової відстані та 706218,05 тис. грн з відстанню від центра кластера на 54414,91 евклідової відстані відповідно

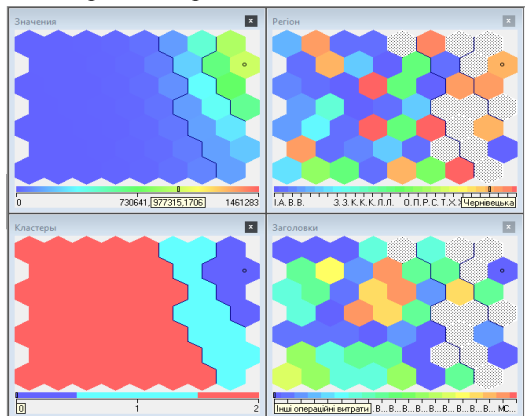

Рис. 2. Карта Кохонена щодо видатків суб'єктів туристичної діяльності за регіонами упродовж 2011-2014 рр. у Deductor Academic 5.3

Витрати на транспортне обслуговування, а саме повітряний транспорт зі значенням 366878,775 тис. грн та витрати на інші послуги, які використовуються у виробництві в розмірі 326100,7 тис. грн у Чернігівській обл. потрапили до другого за потужністю кластера. До цього кластера потрапили витрати АР Крим на розміщення і проживання у готелях у розмірі 267804,6 тис. грн та матеріальні витрати у розмірі 231301,23 тис. грн, Івано-Франківська обл. з іншими операційними витратами у розмірі 206985,625 тис. грн, Київ з витратами на оплату праці у розмірі 130514,65 тис. грн. Найбільші витрати на розміщення і проживання туристів для суб'єктів туристичної діяльності за період 2011-2014 рр. має Чернівецька обл., а оплата праці у туристичних суб'єктів найбільша у Києві, також у Києві найбільше витрачають коштів на матеріальні та операційні види туристичної діяльності.

Розглянемо показник потоку туристів за метою їх поїздки на період 2011-2014 рр. (рис. 3). Для цього аналізу вибрано дані за метою поїздки: службова, ділова, навчання, дозвілля, відпочинок, лікування, спортивний туризм, спеціалізований туризм та інші туристичні поїздки [1, 3-5].

До найбільш потужного кластера щодо потоку туристів увійшов Київ, до котрого туристи їдуть з метою дозвілля, відпочинку та служби, навчання у кількості 1024255 осіб на рік з відстанню від центра кластера 127657,68 у 20 комірці та у кількості 87097 осіб на рік з відстанню від центра кластера 51695,8 у 10 комірці. До цього кластера також увійшов АР Крим, куди туристи їдуть з метою дозвілля, відпочинку у кількості 95287 осіб на рік з відстанню від центра кластера 51695,8 у 10 комірці.

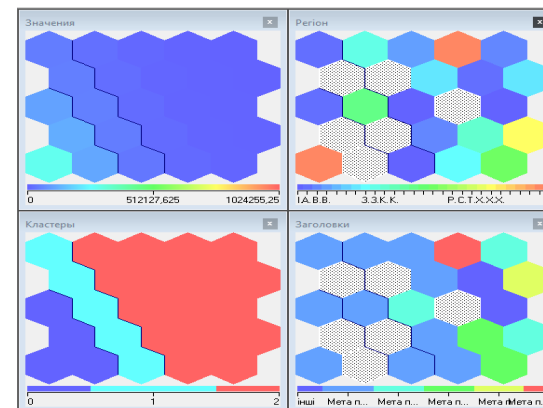

Рис. 3. Карта Кохонена щодо потоку туристів за метою їх поїздки за регіонами упродовж 2011-2014 рр. в Deductor Academic 5.3

З метою дозвілля та відпочинку до другого кластера потрапили: Львівська обл. з кількістю туристів 58124 осіб на рік, м. Севастополь з кількістю туристів 55139 осіб на рік, Харківська обл. з кількістю туристів 54679 осіб на рік, Донецька обл. з кількістю туристів 39511 осіб на рік, Івано-Франківська обл. з кількістю туристів 37142 осіб на рік, Одеська обл. з кількістю туристів 34905 осіб на рік, Дніпропетровська обл. з кількістю туристів 33917 осіб на рік. Також до цього кластера потрапив АР Крим з кількістю туристів 39164 осіб на рік, котрі приїхали з метою лікування.

Висновки. Основною метою туристів за регіонами України є дозвілля та відпочинок, тому потрібно розвивати інші види туризму, щоб туристи мали більший вибір у туристичній діяльності.

Формування національного туристичного продукту має ґрунтуватися на об'єктивних передумовах розвитку, наявних туристсько-рекреаційних ресурсах, використанні класичного поєднання природних і культурно-історичних ресурсів, етнорелігійної самобутності регіонів країни. Важливим, на нашу думку, є сприяння розвитку туризму і його інфраструктури на основі врахування регіональних особливостей України. Пріоритетними напрямками для урізноманітнення туристичних пропозицій України на міжнародному ринку є розвиток культурно-пізнавального, екскурсійного, релігійного, екологічного, спортивного, а також сільського туризму.

Література

1. Туристична діяльність в Україні у 2011 році // Державна служба статистики України. – 2012. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2012/08_2012/bl_td_2011.zip.
2. Статистична інформація Державної служби статистики України // Державна служба статистики України. – Офіц. вид. – 2011. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.ukrstat.gov.ua>.
3. Туристична діяльність в Україні у 2012 році // Державна служба статистики України. – 2013. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2013/bl/07/bl_td_12.zip.

4. Туристична діяльність в Україні у 2013 році // Державна служба статистики України. – 2014. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2014/bl/05/bl_ty_13.zip.

5. Туристична діяльність в Україні у 2014 році // Державна служба статистики України. – 2015. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2015/bl/04/bl_td_14.zip.

6. Стеченко Д.М. Науково-методичні основи підвищення ефективності використання природно-рекреаційного потенціалу регіону / Д.М. Стеченко, І.В. Безуглий // Вісник ДПТБ : зб. наук. праць. – Сер.: Економіка, організація та управління підприємствами туристичної індустрії та туристичної галузі загалом. – 2009. – № 13. – С. 117-125.

Надійшло до редакції 31.03.2016 р.

Липьянина К.В. Кластерный анализ деятельности туристическо-рекреационных объектов административных регионов Украины

Проанализирована динамика туристического потока, региональной структуры доходов и расходов туристической деятельности с целью определения направлений государственного регулирования по регионам Украины и видам туризма для обеспечения устойчивого развития туристического рынка на основе паритета интересов государства, субъектов предпринимательской деятельности и потребителей туристических услуг. Исследован поток туристов и определены основные виды туризма в Украине. Кластеризация проведена с помощью карты Кохонена в бизнес-аналитической платформе Deductor.

Ключевые слова: туризм, туристический поток, рекреационная зона, туристический рынок, туристический объект, туристический субъект, Deductor, кластеризация, карта Кохонена.

Lipjanina K.V. Cluster Analysis of Tourist Recreational Facilities of the Administrative Regions of Ukraine

The dynamics of tourist flow, the regional structure of income and expenditure of tourism is analysed in order to identify areas of state regulation in regions of Ukraine and type of tourism to sustainable development of the tourism market on the basis of parity of interests of the state, businesses and consumers of tourism services. The subject of research is the analysis of tourist and recreational facilities administrative regions of Ukraine, through clustering. The aim of the research is to study the flow of tourists and identification of the main types of tourism in Ukraine. Clustering was carried out using Kohonen maps in Deductor business analytic platform.

Keywords: tourism, tourist flow, recreational area, the tourist market, tourist attraction, tourist entity, Deductor, clustering, Kohonen map.

6. ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА МОДЕЛЮВАННЯ В ЕКОНОМІЦІ

УДК 336.012.23:330.354

ЕКОНОМЕТРИЧНИЙ АНАЛІЗ І ПРОГНОЗ ФОРМУВАННЯ БАНКІВСЬКОГО КАПІТАЛУ ВІТЧИЗНЯНОЇ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ

Р.Ф. Турко^{1,2}

Розглянуто сутність економетричного аналізу і сформовано алгоритм економіко-математичного статистичного аналізу досліджуваного економічного процесу формування банківського капіталу вітчизняної банківської системи в умовах трансформаційної економіки України. Проаналізовано структуру банківського капіталу та його обсяги і тенденції динаміки. Проведено економетричний аналіз і на основі офіційних статистичних даних Національного банку України спрогнозовано обсяги формування банківського капіталу вітчизняної банківської системи в умовах трансформаційної економіки на найближчу перспективу.

Ключові слова: економетричний аналіз, прогнозування, вітчизняна економіка, національна економіка, банківський капітал, банківська система, економетричне моделювання, економетричні методи прогнозування, економічна система, економічні процеси, власний капітал, статутний капітал, зобов'язання банків, кошти суб'єктів господарювання, кошти фізичних осіб.

Вступ. В умовах сучасних глобалізаційних процесів українські банки активно інтегруються у світову банківську систему, переймаючи досвід їхньої діяльності, технології та відповідні послуги, які міжнародні банки надають своїм клієнтам.

Зазначимо, що вітчизняні банки досить успішно адаптують отриманий досвід у діяльність українських банків, розширюючи надання послуг, запроваджуючи передові технології тощо. Окрім цього, вихід вітчизняних банків на світові ринки капіталу дає змогу залучати дешевші грошові ресурси. Усе зазначене формує конкурентні переваги банківських установ і що краще банк поліпшує свою діяльність, то більше зростає його конкурентоспроможність на ринку банківських послуг.

З великого спектра факторів конкурентоспроможності варто зацентрувати особливу увагу: на обсягах банківського капіталу; рівні надійності та стійкості банківської установи; асортименті банківських послуг, які пропонуються клієнтам; вартість банківських продуктів і послуг; якість обслуговування тощо. Первинною ознакою, що характеризує надійність і стабільність банківської установи, є обсяг банківського капіталу. А тому зацентруємо увагу на дослідженні теорії і практики регулювання капіталізації банківської установи.

Капіталізація банківського капіталу – це трансформація отриманого банком прибутку на збільшення власного капіталу банку в процесі проведення ним активних і пасивних операцій.

¹ Здобувач Р.Ф. Турко – Львівська КА;

² Наук. керівник: проф. В.І. Єлейко, д-р екон. наук